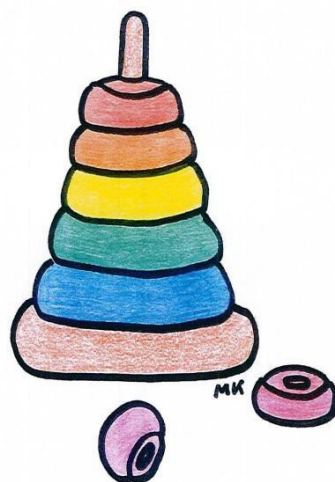

Barnets tal- och språkutveckling

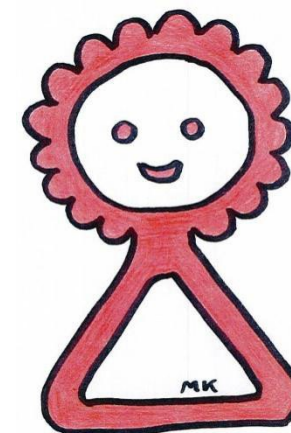

Milstolpar i tal- och språkutvecklingen

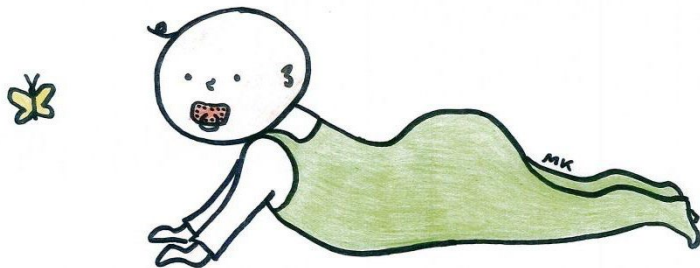
Barnets första år

Språket utvecklas i interaktion med omgivningen. Redan en liten baby börjar intressera sig mer för människoröster än för andra ljud i omgivningen. En liten baby känner igen sin mammas röst redan strax efter födseln. Barnet vänder tydligt blicken mot människoansikten och märker när uppmärksamheten riktas mot det. Under de två första månaderna är babys ljud reflexiva, så som gråt, smackanden och rapningar. I ungefär 2–4 månaders ålder har de flesta spädbarn hittat ögon- och leendekontakt med en annan människa och börjar iaktta andra människors ansiktsuttryck. Babyn börjar ljuda av välbefinnande, såsom kutter och skratt. I ungefär 4–7 månaders ålder utvecklas babys förmåga att kontrollera sin egen röst och sin artikulation. Barnet börjar leka med rösten – det morrar, puttrar, viskar och tjuter.

Från ett halvt års ålder börjar babyn rikta sig allt mer mot den omgivande världen. Barnet lär sig dela sin uppmärksamhet mellan en vuxen och ett föremål och i det här skedet börjar det så småningom använda sig av gester, sin röst och ljud för att få och ge uppmärksamhet. Babyn börjar jollra vid ungefär 7–10 månaders ålder. Under sitt joller leker barnet med sin röst och producerar redan ljud som liknar tal. Jollret består först av enkla konsonant-vokalserier som "tätätätä" och "papapa". Därefter blir jollret mångsidigare, som "kugi-kugi". Babys

första ord kommer varierande i ungefär 9–18 månaders ålder. I ungefär ett års ålder förstår babyn flera ord och korta uttryck. Barnet förstår tal bättre än vad det producerar det själv, vilket framgår av att språket ännu huvudsakligen består av kroppsspråk. Det förekommer ännu mycket joller, även om några ord redan kan vara i användning.

Barn på 1,5 år

Barnet förstår och följer enkla anvisningar. Det använder redan enstaka ord. Barnets tal är än så länge ottydligt och alla språkljud är ännu inte i användning. Ordförrådet utvecklas ständigt. I den här åldern är skillnaderna mellan olika barns tal stora. En del barn använder många ord medan andra ännu övar sina första ord. Det är viktigt att barnet tar ögonkontakt, använder gester (vinkar, pekar på föremål, lyfter sina händer då det vill bli lyft i famnen) och följer andras pekande gester.

Barn på 2 år

Barnet förstår enkla anvisningar. Barnet kan säga sitt namn och använder redan meningar med 2–3 ord som böjs. Barnet känner till cirka 250 ord med innebörd men variationen är stor.

I ungefär 2,5 års ålder infaller ett aktivt skede då barnet kan lära sig upp till 50 ord per dag.

Barn på 2 år

Barnet förstår enkla berättelser, uppmaningar och anvisningar. Det kan använda meningar med frågor, uppmaningar och förbud samt tala med relativt långa meningar på 4–5 ord. Barnets tal är nästan helt tydligt och förståeligt. Talet kan sakna enskilda ljud eller de kan ersättas med andra ljud. I barnets tal kan det också förekomma korta sämre perioder då barnet upprepar stavelser eller ord i sitt tal. Barnet njuter av gemensamma stunder då man tittar i och läser böcker. Barnet deltar i lässtunderna genom att peka på bilderna och tala om bokens händelser.

Barn på 4-5 år

Barnets tal börjar allt mer likna vuxet tal. Barnet behärskar grundreglerna för böjning och meningsbildning. Barnets berättelseförmåga stärks till exempel så att barnet kan beskriva platser, lägen, föremål och saker. Barnet börjar använda sin fantasi mer kreativt än tidigare. Berättelserna börjar vara långa och språkligt mer mångsidiga, samtidigt som barnet övar sitt tänkande och sina språkliga förmågor.

Barn på 6 år

Barnet behärskar ungefär 14 000 ord och uttalet följer standardspråket: tydligt och felfritt. Barnet kan flytande namnge föremål och symboler. Barnets språkliga medvetenhet utvecklas; barnet upptäcker så småningom att ord bildas av olika språkljud, det inser olikheter i ordens språkljud och lär sig kombinera, lägga till, ta bort och räkna språkljud.

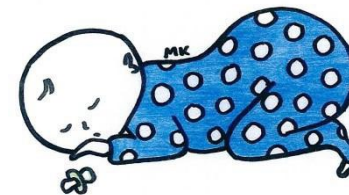
Barn lär sig grundläggande färdigheter i interaktion, börjar koncentrera sig på att lyssna till språket, ställer frågor om vad det hör, svarar på frågor, talar turvis och fungerar enligt givna order. Barnet njuter av gåtor och upptäckter samt av att fundera på saker.

Tips för att stöda ett litet barns tal- och språkutveckling

Barnets språk utvecklas i växelverkan med de personer som sköter det. Vid växelverkan är det viktigt att en vuxen **är närvarande och koncentrerar sig på barnet**. Naturliga situationer för växelverkan är till exempel blöjbyte, måltider, påklädning, läggdags och lek. Barnets första sätt att kommunicera är gråt, vilket **föräldrarna svarar på till exempel genom att ta upp barnet i famnen och lugna genom tal eller genom att mata och byta blöja**. Ett litet barn kommunicerar förutom med gråt också med hela kroppen, med miner och gester. Då vuxna sköter om barn använder de ofta instinktivt ett så kallat **babyspråk**.

Rösten är mjuk och högre än normalt. I ett tidigt skede är barnets hörsel mottaglig för dessa röstfrekvenser.

Redan med ett litet barn kan man ta **turer** (barnet ger ifrån sig ett ljud - föräldern svarar - barnet ger ifrån sig ett ljud osv.). Håll en paus och ge barnet tid att delta i interaktionen. Också i lekar (till exempel sånger och ramsor) kan man öva att ta turer och initiativtagande så att föräldern börjar ramsan och slutar mitt i, men fortsätter genast då barnet gestikulerar eller ger ifrån sig ljud för att be föräldern fortsätta.

Att leka med språkljud, till exempel att härma ett litet barns joller, uppmuntrar barnet till att fortsätta och pröva på nya

språkljud och ljudstyrkor. Jollret kan få ordbetydelser och föremålen för barnets intresse kan kläs i ord (till exempel då barnet ser på en docka kan man säga, "ja, där är dockan").

Barnets språkutveckling hänger helhetsmässigt ihop med den övriga utvecklingen. Då barnet rör sig, till exempel kryper, får det mångsidigare erfarenheter av omvärlden med alla sinnen. **Tala om saker och föremål som barnet ser och är intresserad av.** Berätta vad som händer till exempel då du klär på barnet ("Vi sätter de gröna stumporna på fötterna", osv.). Så lär sig barnet namn på föremål och saker.

Med ett litet barn ska samtalet handla om "här och nu", eftersom barnets minne ännu är kort.

Barnet lär sig språket genom att härma och via exempel. **Tala och småprata med babyn. Använd korta och enkla meningar, upprepa ord, redogör för händelser, namnge saker och föremål samt känslor.** Använd varierande ord i ditt tal så att barnet hör flera namn för samma sak (till exempel då du beskriver en leksak kan du använda olika beskrivande adjektiv: stor-jättelik-enorm). Med ett större barn kan man i lekarna samtidigt öva olika saker, till exempel **platsbenämningar och klassificeringar** (be barnet gömma en mindre boll bakom en stol eller ordna Legoklossar i grupper enligt färg).

Led barnets intresse **till omgivningens ljud** och fråga barnet vilket ljud som hördes. Lyssna också på musik med barnet (du kan till exempel klappa takten med barnet). Håll hemmets ljudvärld tydlig (ha till exempel inte tv:n påslagen i onödan) så att det är lättare att fästa uppmärksamhet vid det talade språket.

Sånger, rim och ramsor utvecklar barnets rytmisinne och förmåga att urskilja ljud från varandra. **Rytmsinnets** utveckling är viktig också för språkutvecklingen. Barnet lär sig på så sätt att till exempel gestalta ordens stavelser.

Att **läsa bilderböcker** med barnet utvecklar barnets ordförråd och fantasi. Med små barn i åldern 1–2 kan man tillsammans se på enkla bilderböcker och namnge olika saker i dem enligt barnets intresse. Med ett större barn i lekåldern är det bra att tala om vad som händer på bilderna och läsa korta illustrerade berättelser.

För ett större barn kan man läsa längre berättelser.

Efter läsningen är det bra att tala om berättelsen tillsammans med barnet och man kan be barnet med egna ord berätta vad som hände i berättelsen.

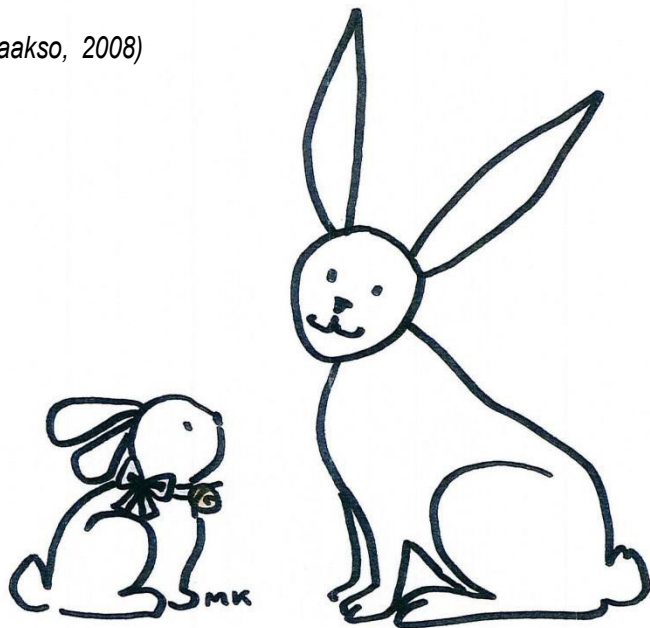
Lyssna på barnets berättelser i lugn och ro och ställ enkla frågor till barnet. Så utvecklas barnets berättarförmåga och barnet lär sig redogöra för de väsentliga händelserna i en berättelse.

Det lönar sig att uppmuntra barnet till att leka med läpparna och tungan (**mungymnastik**), eftersom de små musklerna som sätts i rörelse har en viktig uppgift för **talmotoriken**. Låt barnet blåsa såpbubblor eller blåsa med ett sugrör i vattnet. Med ett större barn kan man blåsa fjädrar eller försöka transportera en ballong i luften genom att blåsa. Tungans rörelser kan tränas till exempel i lekar där munnen är ett hus och tungan en målarpensel som målar husets väggar (kinderna) och taket (gommen).

Barnet behöver erfarenheter av växelverkan också med jämnåriga så att det lär sig fungera i en grupp och använda språket i olika situationer. **Lekar med kamraterna** utvecklar barnets **sociala färdigheter**.

"Det finns otroligt många orsaker till varför det lönar sig för en förälder att leka med sitt barn i en halv timme - och sedan ännu läsa en bok. Detta ger goda ingredienser för att stöda barnets språk."

(Marja-Leena Laakso, 2008)

Rim, ramsor och sånger

Var är näsan? Där är näsan.
Var är örat? Där är örat.
Var är munnen? Där är munnen.
Hoppfaderallanlej (klappa händerna)
Var är handen? Där är handen.
Var är foten? Där är foten.
Var är magen? Där är magen.
Hoppfaderallanlej (klappa händerna)

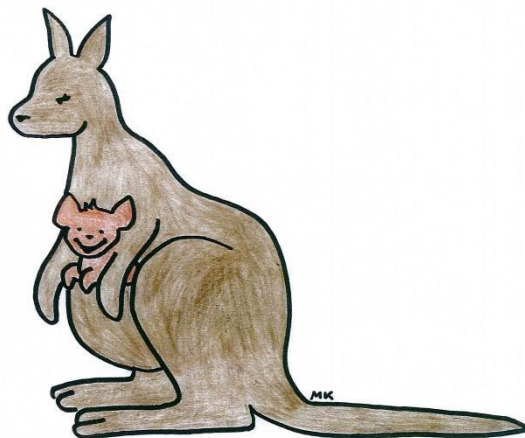
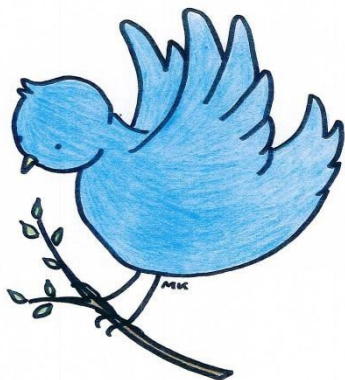

Spring efter vatten, (spring med barnets ben)
spring efter vatten,
hopp över stättan, (hoppa med benen)
spring igen,
spring igen. (spring med barnets ben)
Ös i, (ös med barnets ben)
ös i.
Spring hem, (spring med barnets ben)
spring hem.
Hopp över stättan. (hoppa med benen)
spring igen,
spring igen,
så stjalpte de ur. (barnet vänds)

(Barnens ramsbok)

"Vov, vov" sade hunden.
"Den som slapp vara
bunden!"
"Jam, jam" sade katten.
"Tycker inte om vatten."
"Surr, surr" sade flugan.
"Varmt och gott är i
stugan."
"Nöff, nöff" sade grisen.
"Jag får mat utav Lisen".
"Mää, mää" sade lammen.
"Får vi gnaga på
stammen?"
"Kvack, kvack" sa en
groda.
"Feta flugor är goda." "Mu,
mu" sade Stjärna. "Klöver
äter jag gärna". "Krak,
krak" sa en kråka. "Snälla
barn får ej bråka".

(Min skattkammare - Rida
rida ranka)

Kom, kom och titta,
titta vad jag hitta!
Nåt hat fått fnatt, det
är en... (katt)

Kom, kom och titta,
titta vad jag hitta!
Jag ser det på håll,
det är en... (boll)

Kom, kom och titta,
titta vad jag hitta!
Det börjar på K
-vad kan det vara då?

Kom, kom och titta:
titta vad jag hitta! Det
börjar på D
-vad kan du se?

(Tungvrickare)

Gung, gung.
Sjung, sjung.
Gräva sanden.
Hela handen.
Bilbana.
Åka kana.
Oiii!

(Tamtarams)

Ekorn satt i granen,
skulle skala kottar, fick
han höra barnen, då fick
han så bråttom. Hoppa
han på tallegren, stötte
han sitt lilla ben och den
långa ludna svansen.

(Min skattkammare - Rida rida
ranka)

En liten myra springer så fort, (fingrarna springer på barnet)
stannar på bröstet och lägger en lort.

Två myror springer så lätt,
leker och busar och dansar balett.

Tre små myror springer på rad, stannar
vid naveln, och tar ett bad!

(Tamtarams)

Nicken picken häl och tå, vad
är det jag pekar på?

(peka på och benämna t.ex. kroppsdelar, personer eller saker). (Ge
ditt barn en gåva)

Ro, ro barnet,
katten hänger i garnet. Ro,
ro lilla barn,
katten hänger i mammans garn.
Ro, ro barnet,
katten hänger i garnet. Ro,
ro lilla vän,
kisse kommer nog loss igen.

(Min skattkammare - Rida rida ranka)

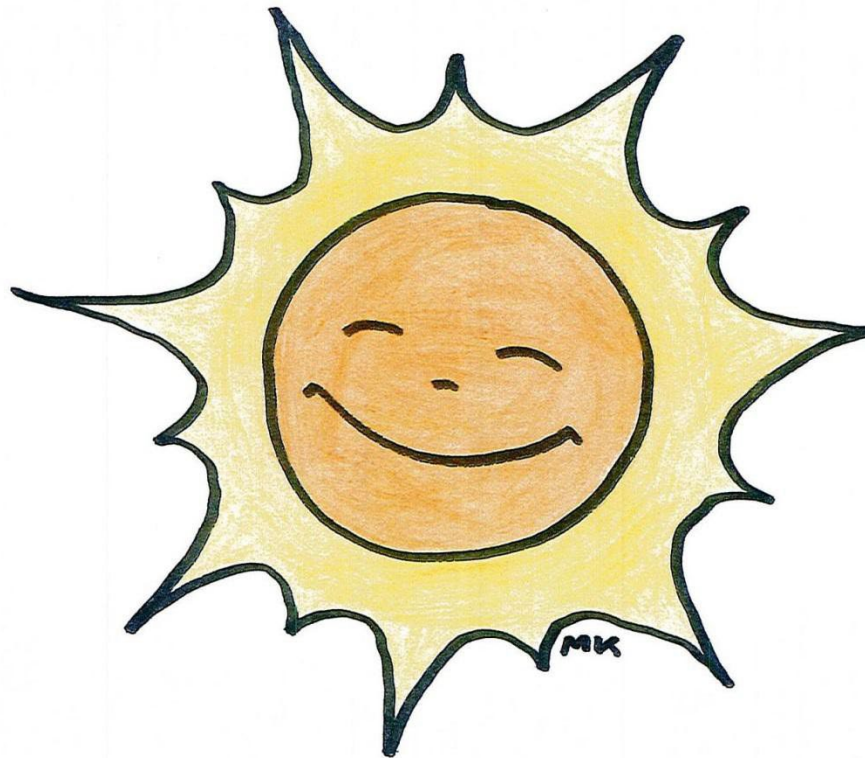

Det kommer en mus
som vill bygga hus,
inte där,
men häääär... (vandra med fingrarna längs med barnets
kropp och kittla lätt)

(Ge ditt barn en gåva)

Baka, baka liten kaka, rulla,
rulla liten bulla, ringla,
ringla liten kringla,
och...skjuss in i ugnen!

(Min skattkammare - Rida rida ranka)

Källor

- Kunnari, S. & Savinainen-Makkonen, T. (red.). (2003). *Mistä on pienten sanat tehty. Lasten äänteellinen kehitys*. WSOY: Helsingfors.
- Kuusisto, R. (2006). *Baby & Child - All Your Questions Answered. Vauvasta leikki-ikäiseksi: kysymyksiä ja vastauksia lastenhoidosta*. Gummerus: Helsingfors
- Laakso, M-L. (2000). Esikielellinen kommunikaatio ja sen vuorovai- kutuksellinen konteksti. *Puheterapeutti nro. 1/00*.
- Laakso, M-L. (2008). Lapsen kieli kehittyy arkisesti. *Kelansanomaa, 3/2008*.
- Launonen, K. (2007). *Vuorovaikutus - kehitys, riskit ja tukeminen kuntoutuksen keinoin*. Förbundet Utvecklingsstörning rf.: Helsingfors.
- Loukusa, S. & Paavola, L. (red.). (2011). *Lapset kieltä käyttämäs- sä- Pragmaattisten taitojen kehitys ja sen häiriöt*. PS- Kustannus: Juva.
- Siiskonen, T., m.fl. (red.). (2003). *Joko se puhuu? Kielenkehityk- sen vaikeudet varhaislapsuudessa*. PS- Kustannus: Juva.
- Lyytinen, P., Korhakangas, M. & Lyytinen, H. (red.). (1995). *Näkö- kulmia kehityspsykologiaan: kehityskontekstissaan*. WSOY: Borgå
- Nurmilaakso, M., & Välimäki, A-L. (red.) (2011). *Lapsi ja kieli - Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa*. Unigrafia Oy: Helsingfors.

[Pienen kielipolku - vinkkejä lapsen kielenkehityksen tueksi.](#)

[Vuorotellen - Opas vuorovaikutukseen ja kielen kehityksen alku- vaiheisiin.](#)

Woolfson, R. C. (2001). *Virkku vekara. Tue lapsesi kehitystä*. WSOY: Helsingfors

Woolfson, R. C. (2003). *Pienten puhetta. Kielen kehitys eleistä sanoiksi*. Otava: Helsingfors.

Rim, ramsor och sånger:

Ashby, E., Holmström, K. (2013). *Tamtarams*. Hatten förlag AB. Ashby, E.,

Holmström, K. (2013). *Tungvrickare*. Hatten förlag AB.

red. von Baumgarten-Lindberg, M., Davidson, I., Halkjær Olofsson, G. (1997). *Min skattkammare - Rida rida ranka*. Natur och kultur.

Widerberg, G. (1994). *Barnens ramsbok*. En bok för alla.

Sydskustens landskapsförbund, Svenska Finlands folkting och Folkhälsan. (2015). *Ge ditt barn en gåva - Rim, ramsor och sånger*. Sydskustens landskapsförbund rf.

Teckningar:

Matleena Koskenniemi, Esbo stad

Esbo stads talterapeuter, 2014